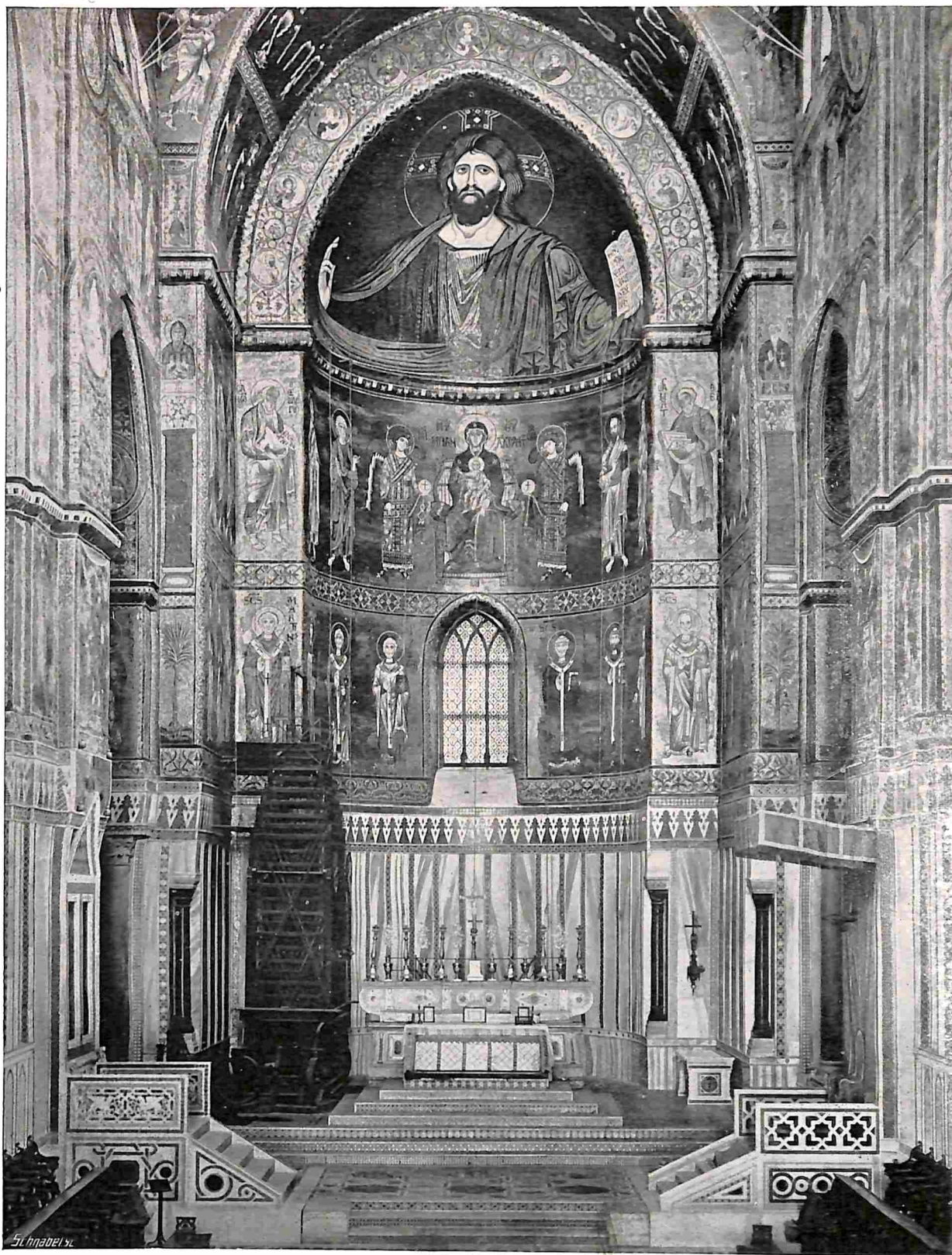

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 52

ZATERDAG 29 DECEMBER 1934

DE ABSIS DER KATHEDRAAL TE MONREALE
(BIJ HET ARTIKEL: „DE SCHATTEN VAN MONREALE”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

KERSTMIS EN OUDEJAAR OP CURAÇAO, door C. K. KESLER	BLZ. 614—615
DE STER VAN BETHLEHEM (GEÏLL.), door G. KROMDIJK	BLZ. 615, 624
DE SCHATTEN VAN MONREALE (GEÏLL.), door HELENE MULLER MASSIS	BLZ. 613, 616—618
DE „CHIMNEY-SWIFT” IN AMERIKA (GEÏLL.), door HENRI SCHULTZE	BLZ. 618—619
LEVEN ALS KAT EN HOND (GEÏLL.), door S. J. DE VRIES	BLZ. 619—620
GRANADA, SPAANSCH VREEMDELINGENSTAD (GEÏLL.), (SLOT), door WILLY VAN DER TAK	BLZ. 621—623
DE VERSTEENDE Wouden van ARIZONA (GEÏLL.), door P. VAN DER LIJN	BLZ. 622—624

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.
Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

KERSTMIS EN OUDEJAAR OP CURAÇAO

DOOR C. K. KESLER

BON pascoe, na een week, als het oude jaar voor het nieuwe heeft plaats gemaakt, vervangen door: „Bon año” (gelukkig nieuwjaar), dat zijn de heilwensen, die bij iedere begroeting tegen het einde van het jaar op Curaçao het traditioneele: „Coembai?” (Hoe gaat het?) vervangen. Pascua de Natividad is de Spaansche naam voor wat wij Kerstfeest noemen, maar het is begrijpelijk dat indertijd, toen het Papiamentsch, de Curaçaosche volkstaal, zich uit allerlei, hoofdzakelijk Spaansche en Portugeesche, elementen ontwikkelde, dit lange woord te zwaar voor de ongeoeffende, althans niet op Europeesche klanken ingestelde, spraakorganen der negers was. En, dat daardoor, evenals van vele andere woorden, niet meer dan de tegenwoordige rudimentaire vorm van den naam overbleef. Even begrijpelijk is het dat het kan voorkomen, dat, als een Curaçaosche inboorling eens Hollandsch wil spreken, wat hij bij voorkeur *niet* doet, hij door de overeenkomst in klank „Pascoe” wel als Paschen aanduidt.

„What 's in an name? that which we call a rose,

„By any other name would smell as sweet.”

dichte Shakespeare reeds, toen het Papiamentsch nog niet begonnen was, zich te vormen. Hoofdzak is voor den Curaçaonaar niet, wat er herdacht wordt, maar uitsluitend het feit, dat het „Pascoe” is, de gelegenheid, om eens anders te doen, dan het geheele jaar, te dansen, te eten en te drinken en vooral: lawaai te maken.

„Pascoe” wordt op Curaçao gevierd gedurende de laatste week van het oude en een paar dagen in het nieuwe jaar, in den tijd dus ongeveer van het joelfeest der oude Germanen. En, gelijk in vele streken in Europa en elders gebruiken uit dat feest en uit de kort daarvoor vallende Saturnaliën der Romeinen, in de Kerstfeest- en Nieuwjaarsviering zijn na te speuren, zoo is dat ook op Curaçao het geval. Christendom en heidendom zijn daar op wonderlijke wijze dooreen gemengd het Christendom meer aan de oppervlakte, diep daaronder, maar toch in sommige gevallen nog duidelijk aan den dag tredend, herinneringen aan het heidendom, afkomstig uit Afrika, uit Zuid- en Noord-Europa.

De Saturnaliën der Romeinen waren een feest van dolheid en uitgelatenheid, waarbij allerlei gewoonten op zijde gezet, allerlei verhoudingen werden omgekeerd. Scholen werden gesloten; er werden geen straffen uitgedeeld; de slaven waren gelijk aan de meesters, dobbelen was voor ieder geoorloofd; laat ons eten en drinken en vroolijk zijn, was het algemeene parool. En in het donkere Noorden, boven de bosschen der Ger-

manen, voeren in den tijd van den winter-zonnestilstand demonen door de lucht, op jacht naar zielen, bezochten de geesten huis en hof, die, om hen gunstig te stemmen, schoon en voor vriendelijke ontvangst gereed gemaakt moest worden met helder brandende lichten en feestelijk aangericht gastmaal. Maar in Afrika, zooals nog thans in Suriname bij de heidensche Boschnegers, verwacht men van de geesten niet veel goeds. Om de welwillend gezinde, die trouwens niet zoo heel talrijk zijn, behoeft men zich niet zoozeer te bekommeren; voor de kwade dient men op zijn hoede te zijn, steeds en overal, zich door toovermiddelen en amuletten tegen hun invloed te beschermen en op bepaalde tijden hen door ge-raas op de vlucht te jagen.

Toover- en voorbehoedmiddelen tegen allerlei kwaad, zij spelen in weerwil der christianisering nog een groote rol in het geestesleven der negers, vooral in Suriname, in mindere mate ook op Curaçao. De verderfelijke invloed van het booze oog, „ogri-ai” in Suriname, „ojada” op Curaçao, het door alle tijden en bij alle volken verbreide bijgeloof, is ook in de West gevreesd en door het dragen van amuletten en andere middelen tracht men zich ertegen te beveiligen. En liefst geeft men, om het doel voor profane oogen eenigszins te verbergen, daar den vorm van een sieraad aan. Een „kemi-ah”, een amulet ter afwering van verkeerde invloeden op kinderen, wordt door zorgzame moeders vaak om hun hals gehangen, dikwijls in den vorm van een gouden medaile met een Hebreeuwsche letter, de eerste van den naam Jehovah, erin geslagen. En niet zelden dragen ook volwassenen, mannen en vrouwen, zulk een beschermingsmiddel, de laatsten als halssieraad, de eersten onder hun kleeding verborgen.

Maar al te vaak echter werkt zulk een amulet niet krachtig genoeg, blijkt de booze invloed te sterk en worden toch rampen en onheilen het deel van den drager. Hij wordt dan door „foeka” bezocht, zooals men het in Suriname noemt; op Curaçao spreekt men van „foekoe”, tegenspoed, mislukking van wat men hoopte te volbrengen, hetzij goed of kwaad. „Foekoe” is het, „pech” zouden wij met een Duitsch woord het noemen, als de baas zijn knechts overvalt, juist, als zij rust houden, terwijl zij moesten werken; „foekoe” is het, als een jongen op school gesnapt wordt, als hij van zijn buurman zit af te kijken. Al zulke dingen en nog veel meer zijn onder het hoofd „foekoe” samen te vatten. Maar op het oogenblik, dat het oude jaar in het nieuwe overgaat, tegen het einde van „Pascoe” dus, kan men zich daarvan misschien wel bevrijden door de bloote voeten in het Rifwater af te spoelen en den nootlottigen invloed aan de golven van de blauwe Caraibische Zee over te dragen! Tenminste, zoo denkt men er op Curaçao over, waar over het algemeen de negers niet zoo zwaarmoedig zijn. „Foekoe” der Surinaamsche boschnegers is heel wat erger; daarvan komt men niet zoo gemakkelijk af.

Komt het wellicht door den invloed van de elken dag helder schijnende zon, van den wolkenloozen hemel, van de prachtig blauwe zee en van den verfrisschenden passaatwind, het is moeilijk uit te maken, maar een feit is het, dat de Curaçaosche negers een veel opgewekter en luchthartiger volkje zijn, dan hun Surinaamsche rasgenooten. „Pascoe” is dan ook een uitgezochte tijd voor hen, een tijd, waarin zij alle zorgen gaarne op zij zetten. Daaronder gebukt gaan zij eigenlijk zelden, maar omstreeks „Pascoe” zeer zeker niet. Vooraf echter zijn er heel wat moeilijkheden te overwinnen, bezwaren, die op korten termijn uit den weg geruimd dienen te worden. De nadering van Pascoe toch brengt in herinnering, dat er nieuwe kleeven en schoenen dienen te zijn; dat er danspartijen gegeven en bezocht moeten worden, gasten onthaald en vuurwerk gekocht. En het voldoen aan al die eischen, hoe aantrekkelijk ook, is nog niet zoo gemakkelijk voor iemand, die, zooals de Curaçaosche negers en negerinnen gewoonlijk, sukkelt met een budget, waarop de passiva de activa in niet onbelangrijke mate overtreffen. Gelukkig daarom, dat er nog zulke regelingen bestaan, als voorschot bij den werkgever en crediet bij den leverancier. Contante transacties komen in den Curaçaoschen kleinhandel al heel zelden voor; crediet is er een onmisbare factor bij. En om dat crediet te behouden en eventueel verlengd te waartoe men in staat gesteld wordt door voorschot op het gaonaar eigenlijk altijd een weinig in de toekomst. Voorschot en crediet, het zijn de instellingen, waardoor van Pascoe

wat gemaakt kan worden; waren die er niet, dan zou er van de viering niet heel veel terecht komen, tenminste niet van de viering, zooals de Curaçaonaar die gepast vindt. Gaat alles naar wensch, dan heeft men het weken te voren overstelpend druk bij den „snijer” in de „sastreria” (kleermakerij), bij den „zapaté” in de „zapateria” (schoenmakerij), snorren de machines der naaisters en zwoegt de waschvrouw, om voor haar klanten en niet het minst voor zichzelf alles op tijd „limpi” (schoon) te hebben. En het is vaak met een zucht van verlichting, als er op den avond voor het feest geconstateerd kan worden: „Toer cos ta kla pa Pascoe”. (Alles is gereed voor Kerstmis).

Op den eersten Kerstdag zijn er maar weinigen, die dan thuis blijven, al nemen zij het ook niet zoo heel zwaar op met hun kerkelijke plichten op gewone Zondagen. Bij het uitgaan van „kerkie” (de Protestantsche kerk) en van „misa” (de R.K. kerk) is het dan ook meer dan vol op straat. Ieder wenscht te zien en niet minder gezien te worden, de vrouwelijke helft der samenleving niet het minst! Het pronken met al het nieuws en moois, dat men aan heeft, is eigenlijk de officieele opening van de feestweek. Kinderen kunnen hun ongeduld niet geheel bedwingen en beginnen reeds dan met het afsteken van wat vuurwerk, maar dat komt eerst goed in den Oudejaarsnacht aan de orde. Eerst gaat men onderling bezoeken afleggen, elkander „Bon Pascoe” toewenschen en 's avonds dansen.

Zoo'n Curaçaosch „dansi-dansi” is iets, dat betrekkelijk weinig voorbereiding vereischt. Ieder vertrek, hoe klein ook — en in negerhuisjes is in den regel niet veel ruimte — kan ervoor gebruikt worden. Want Curaçaosche negers zijn onvergelykelijke dansers, die genoeg hebben aan enkele vierkante meters dansvloer met wat muziek om, zonder elkander in het minst te hinderen, onberispelijk hun passen uit te voeren, zoo elegant en zoo rustig, dat menige meer beschaafde er met bewondering naar staat te kijken. Dat laatste, het kijken naar het dansen, is niet zoo heel moeilijk: een „dansi-dansi” geschiedt bij voorkeur zoo openbaar mogelijk met open deuren en ramen. Daardoor wordt een dubbel doel bereikt; vooreerst wordt voor de ventilatie gezorgd, geen overbodige zaak voor een kleine ruimte, vervuld van goedkope parfums, sigarettenrook en neger-transpiratie; en dan kunnen burens en voorbijgangers van harte meegenieten van het feest. Aan de muziek worden geen hoge eischen gesteld. Vroeger was een draaiorgel met een „wiri-man” erbij, een man, die op een soort van vijl met zeer grove tanden met een stukje ijzer het rythme accentueerde, het geliefkoosde orkest. Thans, nu de gramfoon zoo algemeen geworden is, is de zaak nog eenvoudiger geworden.

En op afgelegen plaatsen wil men nog wel eens dansen met begeleiding van een trom, waarvoor een vaatje met een erover gespannen slagvel zeer goed dienst kan doen, het z.g. „tamboer-dansen”. Dat geschiedt echter niet zoo in het openbaar, als de gewone dansi-dansi's. De trom toch heeft op vele negers een zeer bijzondere uitwerking. In Suriname bij de Boschnegers is zij een onmisbaar instrument, om van het eene dorp naar het andere tijdingen over te brengen, gelijk dat in overoude tijden reeds in Afrika geschiedde. Door signalen op de trom, die iedere ingewijde begrijpt, kondigt de „granman”, op de rivier varende, aan zijn onderdanen zijn nadering aan; door middel van de trom kan men zich ook in verbinding met de geesten der afgestorvenen stellen. Op Curaçao is van het aloude geloof in de magische werking van het slaan op de trom nog slechts weinig overgebleven, alleen eigenlijk een enigszins gedegeneerd vermaak, het bovengenoemde „tamboer-dansen”, dat tot allerlei ongewenschte excessen aanleiding kan geven en daarom door de overheid verboden is en door de geestelijkheid zooveel mogelijk wordt tegengegaan. Met goed gevolg, want het raakt hoe langer hoe meer in onbruik. Voor een zwarten politicagent was het altijd een soort triomf, als hij een tamboer-partij kon overvallen, de overtreding constateeren en onder het motto: „Het is tegen de wet”, het vaatje, dat als trom diende, in beslag kon nemen.

Zoo snellen in vroolijkheid en opgewektheid de dagen, die er nog van het ten einde spoedende jaar overblijven, op Curaçao voorbij. Alleen het allernoodzakelijkste werk wordt verricht en op Oudejaarsavond is zoo goed als iedereen op straat, om den aanvang van het nieuwe jaar met een oorverdoovend geraas van vuurpijlen, zevenklappers en ander vuurwerk te kunnen begroeten en iedereen, bekenden of

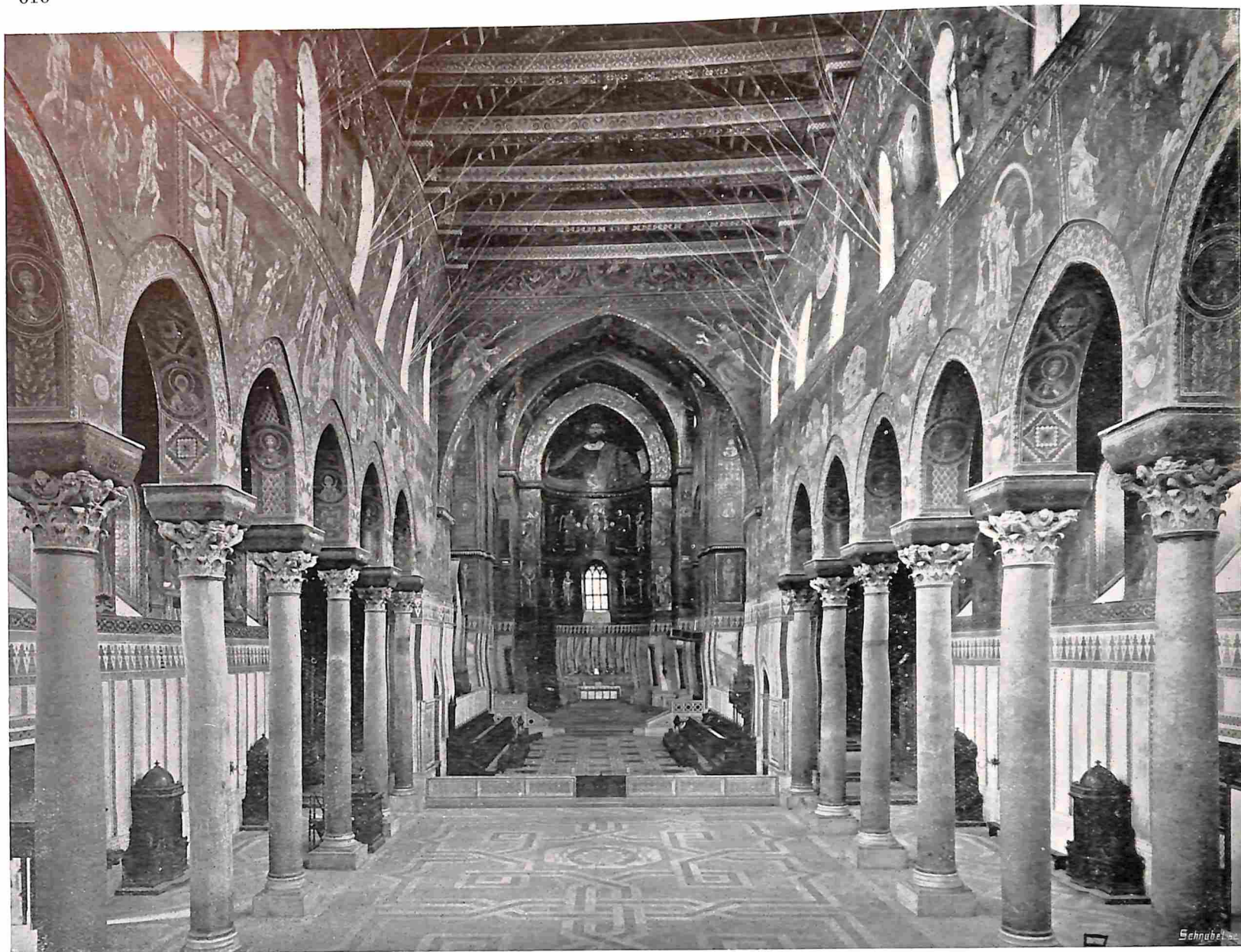
onbekenden, een gelukkig nieuwjaar te kunnen toewenschen. Als klokslag twaalf uur uit het fort een vuurpijl omhoog gaat, is het met ongeduld verbeide oogenblik er. Een oorverdoovend geknal barst los, om, eerst langzamerhand afnemend, den geheelen nacht voort te duren. Indien inderdaad de geesten daarvoor gevoelig zijn, dan is het wel zeker, dat zij zich in den Oudejaarsnacht op Curaçao niet zeer op hun gemak zullen gevoelen.

En als alle in dien tijd geuite wenschen in vervulling gingen, dan was het eiland zeer zeker een Paradijs op aarde. Met die zegenwenschen is men er in de laatste dagen van „Pascoe” bijzonder gul. Bij iedere begroeting behoort dan een „embrazo”, een omarming, waarbij men een arm om elkanders schouders slaat en elkander op den rug klopt onder het uitspreken van de geijkte woorden: „Bon año, mi Sjon” (Gelukkig Nieuwjaar. Mijnheer, of Mevrouw). Een eenigszins vreemde gewaarwording, wanneer men voor de eerste maal, als men er niet op verdacht is, plotseling op zoo'n „embrazo” onthaald wordt!

De ster van Betlehem

DOOR G. KROMDIJK

ER zijn van die planten, die reeds eeuwen geleden in onze tuinen en huiskamers voorkwamen, geruimen tijd zeer populair waren, om dan plotseling, zonder dat iemand weet waarom, tijdelijk weer te verdwijnen. ☼ Zoo is het eigenlijk ook met de Ster van Betlehem gegaan, want dat is ook geen nieuwe plant van de laatste jaren, al wordt dit vaak gedacht. Integendeel, op de oude buitenplaatsen kweekte men de „Ster” reeds jaar en dag, maar men kende haar toen alleen onder haar waren naam: *Campanula isophylla*, en over het algemeen had men maar weinig succes met de cultuur, want het bleek dat ze in de vochtige plantenkassen zeer vatbaar was voor ziekten. En zoo verdween ze als ongeschikt van het tooneel. ☼ Maar het kan verkeeren, want plotseling wordt een jaar of zes geleden, de „Ster” als het ware herontdekt, en enkele jaren later komt ze in Vlaanderen veelvuldig als kamerplant voor. Toen eenmaal haar goede eigenschappen als kamerplant bekend waren, begon ze een waren zegetocht, en veroverde van het Zuiden uit spoedig ons geheele land. ☼ Natuurlijk hebben toen speciaal de Aalsmeersche kwekers direct de cultuur ter hand genomen, en jaarlijks passeeren nu nog duizenden planten de veiling, die nog steeds hun weg bij de vele liefhebbers vinden. ☼ Het klinkt thans bijna ongelooflijk dat de eerste Ster in 1928 te Aalsmeer aan de veiling kwam. ☼ Een raadsel is het hoe de *Campanula isophylla* aan den naam Ster van Betlehem is gekomen, want rechtens komt haar die naam in het geheel niet toe. Immers sedert onheuglijke tijden staat de *Ornithogalum umbellatum* als Ster van Betlehem bekend. Maar hoe het ook zij, de *Campanula* heeft nu eenmaal dezen naam, een naam die overal burgerrecht heeft verkregen, en al komt ze haar niet toe, het lijkt mij toch gewenscht dat we het nu maar zoo laten. ☼ De *C. isophylla* behoort tot de familie der *Campanulaceae* of klokjesbloemachtige gewassen, een familie, die in onze tuinen veelvuldig voorkomt. Het geslacht *Campanula* omvat al reeds ongeveer tweehonderd soorten, die voor het meerendeel thuis behooren in de gebieden rondom de Middellandsche Zee en in de meer gematigde streken van het Noordelijk halfrond. De meeste soorten zijn z.g. vaste planten, doch er zijn er ook enkele bij die als kamerplant gekweekt worden, waaronder dan voornamelijk de *C. isophylla*, welke uit Italië afkomstig is. ☼ Dat ze als kamerplant met de noodige verzorging goede resultaten geeft, toont de afb. op blz. 624 overduidelijk. Bij particulier noch bloemist zagen we echter ooit zoo'n fraai gekweekt exemplaar van bijna 1 ½ meter; bezet met duizenden bloemen. ☼ Daar de „Ster” bij vele liefhebbers voorkomt, en dikwijls onder geheel verschillende omstandigheden gekweekt wordt, is het begrijpelijk dat de behandeling ook nogal uiteen loopt, wat in den loop van dit artikel wel zal blijken. ☼ De Ster v. Betlehem verlangt een plaats in het volle licht, vlak voor een raam op het Zuiden; daar worden ze op hun mooist, maar laten we er direct aan toevoegen dat het voor een raam op het Noorden ook nog gaat, als we maar zorgen voor licht en nog eens licht. We hebben ze zien hangen in een werkelijk lichte kamer tusschen de suite-deuren, met gevolg dat binnen een week al het blad geel was. (Slot op bladz. 624)

IN DE KATHEDRAAL VAN MONREALE

DE SCHATTEN VAN MONREALE

DOOR HELENE MULLER MASSIS

MONREALE, een stadje van 2300 inwoners, ligt in de nabijheid van Palermo; een hobbende tram langs een rechte, zeer onaantrekkelijke straat brengt u er heen. In Rocca wordt een motor achter den wagen gekoppeld en per tandrad begint de stijging. De steenige berghelling is met groote cactussen begroeid, geiten met lange horens klauteren licht en vlug daartusschen op en neer. Op deze hellingen bevonden zich ten tijde van de Normannen groote bosschen, die den prins tot wildpark dienden. Ruggiero II, in 1130 tot koning van Sicilië gekroond, liet daar ook een paleis bouwen. Onder dezen vorst en zijn opvolgers kwam de Normandisch-Sarraceense kultuur tot grooten bloei. Schitterende bouwwerken werden uitgevoerd, zooals de Domkerken van Palermo, Monreale en Cefalu en de Palatijnsche kapel te Palermo. De Byzantijsche bouwvorm bleef in hoofdzaak behouden en slechts eenige onderdeelen, zooals de Arabische spitsboog, de druipsteen-gewelven (Palatijnsche kapel, Mortarana) verraden de op het eiland inheemsche cultuur. Ook de toepassing der mozaïekkunst is van Byzantijschen huize en het is wel voornamelijk in den Dom van Monreale, dat ons de wonderbaarlijke bekoring van deze kunst ten volle geopenbaard wordt. De Dom en het klooster werden in het jaar 1174 door Willem II, genaamd de Goede, gesticht. Het is zeer waarschijnlijk, dat hij eene bestaande Byzantijsche basilica (ten tijde der Arabische overheersching in verval geraakt) heeft vergroot, geheel vernieuwd en versierd. De legende legt aan het ontstaan der kerk een romantisch verhaal ten grondslag: de koning was, vermoed van de jacht, onder een boom ingeslapen. Daar kreeg hij een hemelsch visioen. De Madonna zelf verscheen hem, verried hem de plaats van een door zijn vader verborgen schat en gaf hem de opdracht,

van dat geld te harer eere een kerk te stichten. Aldus het ontstaan van den Dom van Monreale: Santa Maria la Nuova. Uit het hout van den boom werd eene beeltenis van Maria gesneden, welke nog heden vereerd wordt. De Dom van Monreale is geworden tot het belangrijkste monument der Byzantijsch-Normannische kunst op Sicilië. Uiterlijk zijn er weinig sporen der oude ornamentiek overgebleven. Alleen aan het drie deel koor vinden we resten van het ornament van in elkaargrijpende spitsbogen, uitgevoerd in banden van lava. De ruige, zwarte versiering brengt een fantastisch effect te weeg. Naar de zijde van het Domplein vertoont het gebouw geen spoor van spitsbogenstijl: de façade is streng en eenvoudig. De zuilengang werd op last van den aartsbisschop Alessandro Farnese in 1547 aangebracht. De zuilen zijn antiek. De hoofdingang (in de 18de eeuw van een niet erg fraai zuilenportiek voorzien) wordt geflankeerd door twee vierkante torens, waarvan de linker, die sinds de stichting nooit voltooid werd, tot campanile dient. De hoofdingang zelf is een wondermooi staaltje van Arabische versieringskunst, van zig-zagmotieven en acanthusbladen. De bronzen deuren van 1186, het werk van Bonanus da Pisa, bevatten in de bas-reliefs der vierkante vakken opschriften, waarin de kiem der wordende Italiaansche taal te herkennen is. Inwendig is de kerk van eene groote en verheven schoonheid; hoe meer men om zich heen ziet, des te meer wordt men geboeid. Daar is allereerst de prachtige harmonie van de verhoudingen, de opvolging der spitsbogen, de forsche slankheid der zuilen, de glorieuse afmeting van koor en triomfboog; dan het licht, dat niet alleen van de vensterrij boven de zuilenbogen, maar dat van de wanden zelf schijnt uit te gaan. Want daar stralen en glansen de mozaïeken, de glorie der Byzantijsche kunst! Levendig en bont staan daar de figuren

tegen den gouden achtergrond en toch voornaam en rustig. Gewijde rust, in zoovele Italiaansche kerken verre te zoeken, heerscht in dezen grootschen tempel. ☼ Allereerst wordt de aandacht getrokken door de domineerende afbeelding van Christus in de absis. Hier is evenals te Cefalu de Christus afgebeeld geheel volgens Byzantijsche opvatting, een jonge man met ringbaard. Dit is het beeld, dat in geheel Sicilië bekend is en geëerd wordt als „lu Patri Eternu di Murriali”. Een gouden nimbres omgeeft het hoofd met de volle, zachte lokken; dank zij een kunstig lichteffect schijnt het, of de borst zich welft onder de gouden tuniek en de schaduwwijke plooien van een blauwen mantel. De rechterhand is zegenend opgeheven, de linker houdt een blad papier, op welks linker pagina een grieksch, rechts een latijnsch opschrift leesbaar is. (Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris. Ik ben het licht der wereld, die mij volgt wandelt niet in duisternis). Dit is de hoofdpersoon van het groote gebeuren, „het heilige drama van het vleeschgeworden woord”, dat in 130 voorstellingen in mozaiek op goudgrond op de wanden van de kerk wordt ontrollt. Een groot artist en een groot theoloog moet het geweest zijn, die het concept maakte voor dit geweldige werk. Nagenoeg alle gebeurtenissen van het oude en nieuwe testament zijn hier weer gegeven. Niet ten onrechte draagt dan ook de cathedraal van Monreale den naam van „bijbel van Sicilië”. ☼ Ook de klassieke oudheid draagt haar aandeel bij in de schoonheid van het geheel. De glanzende, grijsachtige granieten zuilen zijn alle antiek. Zeker hebben ze deel uitgemaakt van Romeinsche theaters of tempels; aan de kapiteelen wijzen emblemen als de adelaar (Jupiter) of de hoorn des overvloeds (Ceres) daarop. Ook de meeste der kleinere in de kerk gebruikte zuiltjes uit porfier, cipolin of graniet zijn antiek. ☼ De drie kapellen van den Dom dateeren uit lateren tijd; we vinden er grafgedenktekenen in bontgekleurd en kunstig bewerkt marmer in den ietwat overdreven stijl der 17de eeuw. Meer dan deze is de sacristie een bezoek waard met haar rijkdom aan zilveren voorwerpen, aan stoffen en borduursels in zijde en goud; met hare reliquiën: een doorn van Christus' lijdenskroon, eenige kruimels van het Manna uit de woestijn. Een zeer merkwaardig schilderijtje vertoont een Madonna met kind, die zwart van gezicht zijn. Ongetwijfeld heeft men hier met eene Byzantijsche schildering te doen. ☼ De kruisgang van het vroegere Benedictijner klooster, dat Willem II met monniken uit La Cava bevolkte, ligt onmiddellijk naast de cathedraal. Het is werkelijk niet overdreven, als men dit plekje een van de schoonste noemt, die er op aarde te vinden zijn! Er gaat eene zoo groote bekoring van uit, dat den gelukkige, die het voorrecht had, hier te vertoeven, de herinnering eraan als een visioen van innige schoonheid bij zal blijven. ☼ Een colonnade van paarsgewijze geplaatste zuiltjes omgeeft een weelderig bloeienden tuin. Welk een rijke verbeelding, welk een kleurenweelde, welk een meesterschap van handwerkskunst ontwikkelen zich hier! Hoe boeiend en afwisselend is een nadere beschouwing van de schachten en kapiteeltjes. ☼ Onnoodig te zeggen, dat ze onderling alle verschillen; de tijd van schablonewerk was nog niet aangebroken! Vooral de schachten van de zuiltjes, die op de hoeken in groepjes van vier vereenigd zijn, zijn bijzonder fraai bewerkt; hier is een hoogst kunstzinnig en ingewikkeld ornament uit de steen zelf uitgehouwen. Andere schachten zijn glad en blank, weer andere met gekleurd mozaiek ingelegd. Gelukkig hebben de tand des tijds en de schendende hand des menschen hier niet heel veel onheil aangericht! Voor het allergrootste gedeelte staan de slanke zuiltjes ongerept en gracieus op hun postament van ruw verweerden steen. ☼ In het ornament van de kapiteelen is een ongelooflijke fantasie ontwikkeld in de toepassing van bladmotieven, vruchten, dieren- en menschenfiguren. Heele geschiedenissen zou men er van af kunnen lezen, als men alle symboliek begrijpen kon en — de spotternijen, door de onbekende artisans in de kapiteelen verwerkt! Zie bijvoorbeeld die caricatuur met den monnikskap! Zeker moet het een ongeloofige, waarschijnlijk een Arabier geweest zijn, die dit kapiteel gehouwen heeft. Uit het opschrift op een der kapiteelen:

Ego Romanus filius Costantinus marmorarius blijkt, dat dit omstreeks 1200 moet zijn ontstaan. Genoemde Costantinus namelijk, de vader van den beeldhouwer, wordt omstreeks dien tijd genoemd in documenten der stad Palermo. ☼ Een verrukkelijk mooi hoekje vormt het recht-hoekige gedeelte, apart door een zuilencolonnade omgeven,

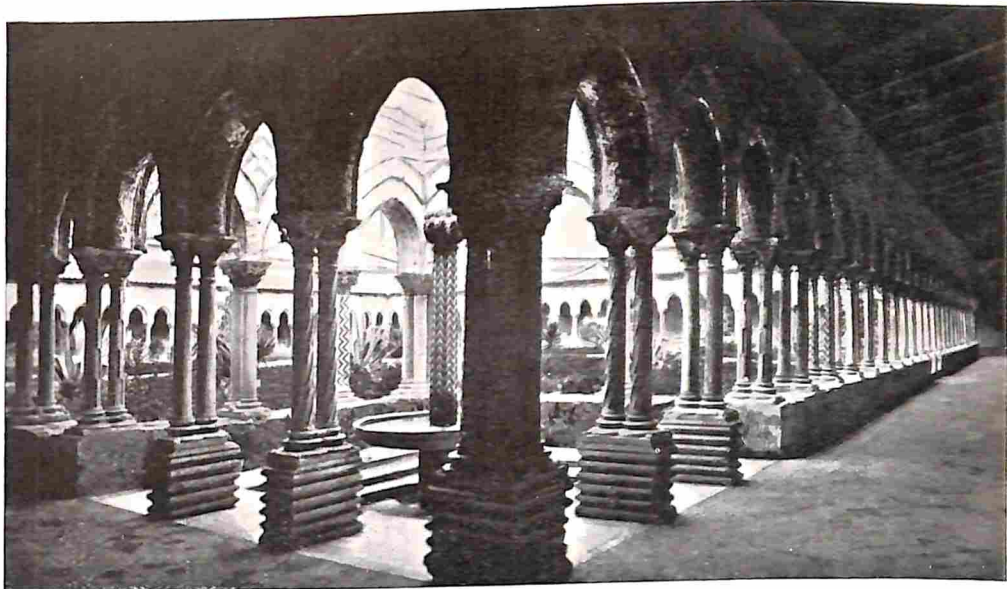
waar aarzelend klaterende waterstraaltjes uit de Moorsche fontein als met zacht luitspel de poëzie van de droomerige sfeer nog verhoogen. De fontein wekt herinneringen aan het Alhambra op! Typisch Arabisch doet zij aan met haar hooge schacht, slank als de stam van een palm, bekroond door een

HOEKPILASTER VAN DEN KLOOSTERGANG TE MONREALE

bol, vanwaar kopjes van putti en dieren het water als een zacht regentje doen neerdalen. Betooverend is het, hier te zitten en het boeiende schaduwspel gade te slaan, dat de zon op den grijzen vloer van den kruisgang te voorschijn roept. ☼ En nog wacht ons een ander wonder te aanschouwen: ook de natuur biedt in dit gezegende hoekje van onze schoone aarde een waardig tafereel! Een deur in den uitersten hoek van den kloosterhof wordt geopend. We bevinden ons in de ruïnes van het Benedictijner klooster en van Ruggiero's paleis. Veel is er niet van over, slechts resten van eenige gewelfde zalen, maar het verrassende komt nog. Aan de andere zijde van deze paleisruïne ligt een tuin, hoog boven het dal van de Oreto, overziende heel de gezegende Conca d'oro en de vlakke, waarin Palermo ligt, daarachter de zee, de Monte Pellegrino, het kustgebergte. Onder ons lichten de citroengarden, geel en goud van vruchten, voorwaar terecht: Conca d'oro, gouden hoorn! Als een hoorn des overvloeds, ook wat vorm aangaat, strekt zich deze prachtige vallei uit in de richting van Palermo. Een kruidige, pittige geur stijgt met de zomerwarmte op uit het dal, de geur der rijpende citroenen. Op de verweerde ommuring schieten smaragden hagedisjes heen en weer; een paar enorme palmen wuiven majestueus, een zee van ranonkels in alle mogelijke kleuren golft aan hun voet. Daarachter verheft zich de austere, grauwe muur van Ruggiero's paleis met de leeg vensternissen. Een tintenpracht, een feest van kleur en lijn! Dit alles zijn de wonderlijk mooie schatten, die Monreale te bieden heeft, schatten voor verstand en gemoed beide!

Op zekeren dag zei een dame tot den schilder WHISTLER: „Ik ging vandaag een eindje wandelen langs de Theems. De lucht was zóó doorzichtig, dat ze me bijna aan sommige van Uw schilderijen deed denken.” „Ja-ja,” antwoordde Whistler doodernstig, „langzamerhand komt ook de natuur er achter!”

KLOOSTERGANG VAN DEN DOM TE MONREALE

DE „CHIMNEY-SWIFT” IN AMERIKA

DOOR HENRI SCHULTZE

ONLANGS was ik getuige van iets heel merkwaardigs. Mijn vriend, de „naturalist” en State-Ornithologist van West Virginia, Mr. I. H. Johnston, had van Washington uit opdracht gekregen eenige duizenden „Chimney-Swifts” te voorzien van poot-ringen. Tot dat doel waren hem een groot aantal ringen toegezonden, die alle een nummer droegen. Men wil trachten door die genummerde ringen vast te stellen waar de „Chimney-Swifts” in den winter heentrekken, want ze zijn trekvogels. ☼ Hier in Charleston, West Virginia, schijnt „Chimney-Swift” als slaappleaats hoofdzakelijk de schoorsteenen der schoolgebouwen te verkiezen. Zij klampen zich met hun nageltjes aan de baksteenen van den schoorsteen vast en slapen dus hangend, in dichte rijen onder elkaar, zoodat de schoorsteenen — die een meter boven het dak uitsteken en tot den beganen grond toe doorloopen — van binnen als 't ware gegarneerd zijn met hangende vogels. Waarschijnlijk omdat die gebouwen gedurende de zomermaanden leeg zijn, en er dus niet gestookt wordt. ☼ Boven de meeste scholen hier ziet men dan ook 's avonds, gewoonlijk tusschen 7 en 8 uur, enorme zwermen „Chimney-Swifts” in reusachtige cirkels rondvliegen. Soms zijn het duizenden vogeltjes, die de lucht verduisteren. ☼ We kozen een van de grootste schoolgebouwen, op een heuvel in een der buitenwijken van de stad gelegen. We klommen op het dak, vanwaar we een prachtig uitzicht hadden op de stad, de Kanawha-rivier en het omgevende gebergte. Het was 7 uur 's avonds — de zon ging juist onder en van heinde en ver kwamen reeds „Swifts” aangevlogen — niet meer dan zwarte puntjes tegen de grijs-blauwe lucht. Dichter en dichter kwamen ze, en op ongeveer 50 meter boven onze hoofden begon zich een cirkel van vliegende vogels te vormen. ☼ Slechts enkele — waarschijnlijk de leiders — sjirpten. Zoo nu en dan dook er een omlaag om een voorbij-vliegend insect te grijpen. Een enorme „Jar-fly”, zoo groot als een muis, die zich had losgerukt uit den snavel van een der „Swifts”, viel met een bons vlak voor mijn voeten op het dak. Nooit heb ik zóó'n uitbarsting van drift gezien! Hij snorde en kraste, alsof er tien wekkers tegelijkertijd afliepen — sprong omhoog, kaatste op en neer, en vloog eindelijk onder woedend gesnor weg. ☼ Boven ons werd nu de draaiende cirkel al dichter en dichter. Op één van de half-dozijn schoorsteenen op het dak hadden de vogeltjes het blijkbaar gemunt, want telkens als ze daar overheen vlogen, doken ze tot op een halven meter van de opening, maar vlogen dan weer omhoog om hun plaats in den

KAPITEELEN UIT DE KLOOSTERGANG VAN DEN DOM TE MONREALE

cirkel in te nemen. Het scheen nog geen tijd te zijn om te gaan slapen. ☼ Dit zwaaien en draaien om den schoorsteen heen duurde ongeveer een half uur. Doch eindelijk zonderde een van de „Swifts” zich af en dook pijlrecht in den schoorsteen; een minuut later doken er twee in, en weer wat later vier of vijf. Maar nog steeds kwamen van alle kanten van den horizon vogeltjes aangezet. Deze laatkomers namen dadelijk hun plaats in in den wild-draaienden cirkel boven ons. ☼ Intusschen daalden steeds meer en meer „Swifts” in den schoorsteen, tot het ten laatste een ware stroom werd — een zwarte stroom van vogels, die als het ware opgezogen werd door den schoorsteen. ☼ Ik kan de beweging der vogels niet beter beschrijven dan door den lezer te herinneren aan het bekende kunststuk met het lasso-kkoord of touw, dat de Amerikaansche cow-boys zoo gaarne ten beste geven. ☼ Een lang koord wordt omhoog geworpen, terwijl het eind in de hand vastgehouden wordt. Dan, door een snelle beweging van de hand, vormt het koord boven het hoofd van den cow-boy een snel draaienden cirkel. ☼ Wanneer gij U nu voorstelt dat de hand van den cow-boy de schoorsteen is, de draaiende cirkel boven zijn hoofd de vogelzwerm, en het stuk koord dat van dien cirkel neerdaalt in de hand, de in-den-schoorsteen-neerdalende stroom van „Chimney-Swifts”, dan zult gij U een denkbeeld kunnen vormen van het interessante schouwspel waarvan ik dien avond getuige was. ☼ Het is voor dengene, die de vogeltjes voorzien moet van pootringen, belangrijk te weten hoeveel Swifts den schoorsteen zijn binnengegaan, zoodat hij den volgende morgen, wanneer ze hun slaapplek verlaten, een voldoende aantal ringetjes gereed kan houden. ☼ Tellen is alleen maar in 't begin mogelijk, wanneer de Swifts slechts in kleine groepjes neerduiken. Doch later, als het een ware stroom wordt, en men de enkele vogels niet meer kan onderscheiden, is dat ondoenlijk, en men kan alleen maar gissen. ☼ Nu, door langjarige ervaring, is Mr. I. H. Johnston zóó „expert” in dat gissen, dat hij steeds bij benadering weet, hoeveel Swifts in den schoorsteen duiken. Dien betreffenden avond schatte hij het aantal op 1250, en den volgende morgen bleek bij het registreren dat hij zich in zijn berekening maar ten getale van 19 vogels vergist had. ☼ Dit is voor iemand die den vogel-stroom in zoo dichte massa heeft zien neerduiken, een bijna ongelooflijk kunststuk! Het stellen of gissen ging op de volgende wijze toe: Mr. Johnston had zijn hand vol lucifers, waarvan hij er mij telkens, als bij 50 Swifts geteld had, een in de hand stopte. Toen alle vogels in den schoorsteen waren, had hij dus alleen maar het aantal lucifers in mijn hand te tellen om te weten hoeveel maal 50 Swifts in den schoorsteen gedoken waren. ☼ Het was merkwaardig, dat onze tegenwoordigheid op het dak de vogels in 't geheel niet scheen af te schrikken. Ze namen niet de allergeeringste notitie van ons. Ik was benieuwd te zien hoe dicht ik bij den schoorsteen zou kunnen komen, zonder de Swifts te storen in hun vlucht. Stap voor stap naderde ik, tot ik ten slotte met mijn hand den schoorsteen aanraakte, maar niet de minste schuwheid onder de vogels was te bespeuren. Steeds ging het duiken voort, zonder oponthoud, en honderden vleugeltjes streelden mijn hand. ☼ Toen allen eindelijk „naar bed” waren, plaatste Mr. Johnston een langwerpige, ongeveer een kwart meter wijde en anderhalven meter lange gazen val over de opening van den schoorsteen. De openingen aan beide zijden van de val werden bedekt met groen doek, zoodat geen van de Swifts den volgende morgen zou kunnen ontsnappen. Aan de val zelf was een soort trechter bevestigd met de nauwe opening naar buiten gericht. Door dezen trechter zouden de vogels de val maar één voor één kunnen verlaten, hetgeen het bevestigen van de ringetjes en het registreren van de nummers vergemakkelijkte. ☼ Bezigheden verhinderden me den volgende morgen dit voor een „naturalist” misschien belangrijk werk gade te slaan, maar het in-

teresseerde me veel minder dan die mysterieuze rondvlucht om, en het neerduiken in den schoorsteen den avond tevoren. Er valt betrekkelijk ook weinig over te zeggen. Zoo gauw een Swift de val verlaat, wordt hij op zijn rug op de hand gelegd en het ringetje bevestigd. Dit neemt slechts weinige seconden in beslag. Of het nu een bewijs is van schrik of van onschuldig vertrouwen, weet ik niet, maar het is een feit, dat de vogeltjes in het geheel niet protesteeren, en geduldig blijven liggen tot de ringen aan hun pootjes bevestigd zijn. ☼ Hoe komt het nu, dat de „Chimney-Swift” niet, evenals andere vogels, een slaapplek zoekt in boomen, struiken of andere plaatsen in de open lucht, maar de voorkeur geeft aan een donkeren schoorsteen? Mr. Johnston beweert, dat in de dagen toen de maagdelijke wouden nog de plaatsen innamen die tegenwoordig ontsierd worden door steden en dorpen, de Swifts zich 's nachts verzamelden in de groote, holle Sycamore-boomen. Maar sinds die machtige woudreuzen verdrongen zijn door de steenen monsters van onze civilisatie, moeten de vogels zich wel tevreden stellen met een schoorsteen. En zoo kregen ze ten slotte den onteerende naam van „Chimney-Swifts”.

CHIMNEY-SWIFT, ZICH VASTKLAMPEND AAN EEN MUUR. OOK DE STAARTPENNEN HELPEN DEN VOGEL ZIJN LOODRECHTE HOUDING TE BEWAREN

meermalen door een luid snorren van zijn tevredenheid met de behandeling te getuigen. Aan deze geluksperiode kwam al te gauw een einde. De oude grijze kater des huizes, die nog slechts over één oog beschikt, dat in uitdrukking voor beide dienst doet, achtte den toestand ongewenscht. Het zwervertje, dat plotseling alles naar den vleeze was gegaan, kwam met jolige sprongen op den krassen veteraan af, maar verstijfde door den straal van het ééne oog. Het was voldoende: hij was niet welkom, ook hier was geen blijvend onderdak te vinden. De oude verwaardigde zich niet, één der huisgenooten ook maar een enkelen blik te gunnen, hij draaide zich om, men kende zijn meening: zoolang dat gevlekte hoopje kater in de kamer zou zijn, zou hij er geen poot meer zetten en alleen als het hem gebracht werd, melk of vleesch tot zich nemen, ergens in een hoekje op zolder. Ook zou hij al dien tijd stellig niet snorren. Eenparig klonk dus het menschelijk oordeel: de oudste rechten gaan vóór, we zoeken een huis voor den nieuwelinge. Zoo werd er bij ons geïnformeerd, terwijl uit de mantel een poezenkopje keek met de onschuldigste vraagoogjes, die een jong dier hebben kan. Dat gaf den doorslag: we zouden zelf het beestje houden; het gezin, dat al twee honden heeft, zou er nog een kleinen kater bij krijgen. Daar komt bij, dat dit de vervulling was van een lang gekoesterden wensch van één der kinderen, die over een paar weken jarig was — het kon dus niet mooier. ☼ De nieuwe toestand moet in zijn katerhensens niet bevredigend geschenen hebben. In plaats van den éénoogigen kater zag hij twee groote zwarte honden

Leven als kat en hond

DOOR S. J. DE VRIES

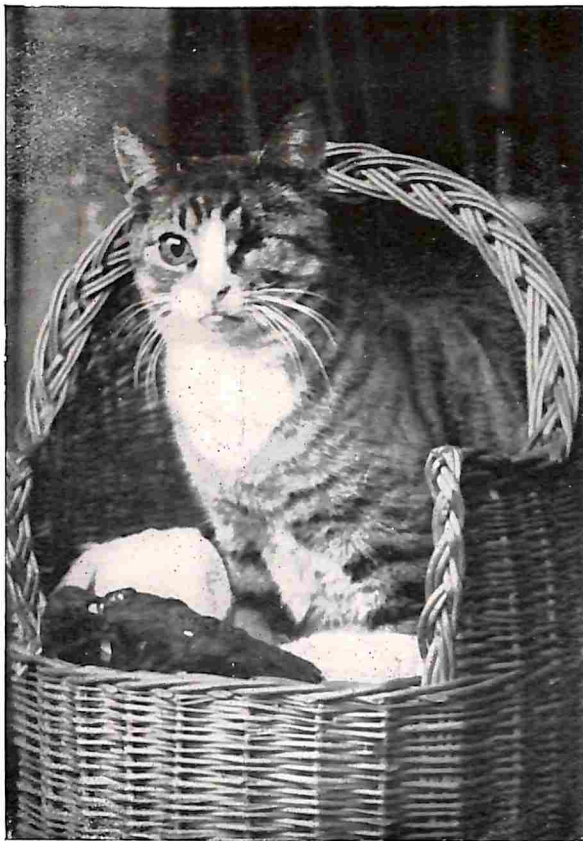
PLOTSSELING was er bij ons gezinsvermeerdering gekomen. Dat klinkt vreemd, want gewoonlijk wordt juist de gezinsvermindering verwacht, berekend en wat dies meer zij. Het was dan ook een buitengewoon geval. Een kennis van een kennis had een poes gevonden, een klagelijk miauwend scharminkeltje, met het liefste baby poezengezicht, dat te bedenken is. Verder dan het onmiddellijk verstrekken van een schoteltje lauwe melk met brood kon het gezin niet gaan, omdat er al een poes was. Zoo werd het zwervertje gebracht bij een poezenvriendin, die met waren kennersblik het geval-van-hoogstens-zeven-weken taxeerde en bevond, dat er een reine kattenziel in huizen moest, een betrouwbaar karakter en scherpzinnige intelligentie. Al deze waarnemingen werden bevestigd door 's poezen reageeren op de nieuwe omgeving, waar behalve warmte, vleesch en melk, ook nog veel aandacht hem noopten.

meermalen door een luid snorren van zijn tevredenheid met de behandeling te getuigen. Aan deze geluksperiode kwam al te gauw een einde. De oude grijze kater des huizes, die nog slechts over één oog beschikt, dat in uitdrukking voor beide dienst doet, achtte den toestand ongewenscht. Het zwervertje, dat plotseling alles naar den vleeze was gegaan, kwam met jolige sprongen op den krassen veteraan af, maar verstijfde door den straal van het ééne oog. Het was voldoende: hij was niet welkom, ook hier was geen blijvend onderdak te vinden. De oude verwaardigde zich niet, één der huisgenooten ook maar een enkelen blik te gunnen, hij draaide zich om, men kende zijn meening: zoolang dat gevlekte hoopje kater in de kamer zou zijn, zou hij er geen poot meer zetten en alleen als het hem gebracht werd, melk of vleesch tot zich nemen, ergens in een hoekje op zolder. Ook zou hij al dien tijd stellig niet snorren. Eenparig klonk dus het menschelijk oordeel: de oudste rechten gaan vóór, we zoeken een huis voor den nieuwelinge. Zoo werd er bij ons geïnformeerd, terwijl uit de mantel een poezenkopje keek met de onschuldigste vraagoogjes, die een jong dier hebben kan. Dat gaf den doorslag: we zouden zelf het beestje houden; het gezin, dat al twee honden heeft, zou er nog een kleinen kater bij krijgen. Daar komt bij, dat dit de vervulling was van een lang gekoesterden wensch van één der kinderen, die over een paar weken jarig was — het kon dus niet mooier. ☼ De nieuwe toestand moet in zijn katerhensens niet bevredigend geschenen hebben. In plaats van den éénoogigen kater zag hij twee groote zwarte honden

tegenover zich, die weliswaar hem trachtten te besnuffelen, maar deze taal verstond hij nog niet, evenmin als het kwispelen, waarvan het vergezeld ging. Dus deed hij wat in dergelijke omstandigheden des katers is: blies zoo hard hij kon uit zijn dikke lijfje, waarop alle haren overeind stonden en de staart dreigend afstak. De brutaalste der twee zwarten kreeg een raken tik op z'n neus, wat hem zoo verschrikte, dat hij achteruit stootte in een hoek van de kamer. De oudste, die al eerder een poes in huis had meegemaakt, bleef onbewogen onder het blazen, ontging handig de vinnige meppen en bleef snuffelen en kwispelen. Dat ontwapende de kleine furie: hier was een wezen tegenover hem, dat z'n dreigementen niet au sérieux nam. Ook deed het hem geen kwaad; de logische conclusie pleit voor 's katers inzicht: dit moest dus een vriend zijn. Maar de jonge zwarte, die al in den hoek schoot, als er een hooge rug vertoond werd, moest in de gaten gehouden worden. Totdat ze elkaar toevallig eens aanraakten, terwijl ze allebei met hun meesteres speelden. De hond verroerde zich niet, alleen z'n oogen gingen in de richting van de schuilplaats en z'n staart stond onder nul van den griezels. Kater Flip vergat rug, staart en poot in actie te brengen en blies niet. Er gebeurde niets. En zoo was ook deze vriendschap gesloten. De onderlinge verhouding was nog langen tijd aldus: de oudste hond was de meerdere van Flip, die op zijn beurt den jongsten hond intimideerde. Langzamerhand begreep Flip, dat het hem eigenlijk niets baatte; bovendien bleek Baaike een voortreffelijke speelkameraad te zijn. De beide dieren werden hoe langer hoe vrijer tegenover elkaar; Flip hangt aan Baaike's snuit, bijt hem in z'n dikke vacht, grijpt met kattensnelheid een achterpoot, die vlak langs hem gaat. Baaike noodigt altijd weer opnieuw het kleine vriendje tot spelen uit door het slapende diertje met een grooten poot wakker te maken. Of hem met z'n grooten snuit half op te tillen bij 't besnuffelen. Beiden aanvaarden nu de opperheerschappij van Woola, den oudste, die als een streng rechter optreedt bij ongehoorzaamheid en verboden handelingen. Flip op de tafel? Onmogelijk! Hij, poedel van ruim acht, weet heel goed, dat de vrouw geen katten op tafel wil hebben. Door dringend blaffen weet hij poes beter te overtuigen van de bedoelingen der menschen dan de vrouw zelf. Baaike, de onbesuisde robbedoes, pakt dolgraag speelgoed van de kinderen weg. Een noodkreet is voldoende, om Woola met happende kaken achter zijn stouwen zoon te zenden. Soms heeft

het dadelijk succes en laat Baaike van schrik alles los. Maar ook wel komt het voor, dat zijn overmoed te groot is en hij zich laat jagen en achterna zetten, Woola achter z'n hielen, de kinderen en de vrouw verspreid door de kamer om hem den pas af te snijden. Kan hij er niet meer door slippen, dan veranderen zijn vorige oogen van uitdrukking. Hij geeft het speelgoed af met een blik van: „'t Is zonde, dat ik het moet geven, want o! het is zoo dol om er mee te spelen en net te doen, of ik het houden wil!” Het heele tooneel wordt met groote belangstelling gevolgd door het publiek op een stoelleuning, bestaande uit Flip en niemand verder. Met scheeven kop en af en toe groote ronde oogen, dan weer een uitgerekten hals, dan weer weggedoken achter de beschermende rugleuning, overziet hij het strijdveld,

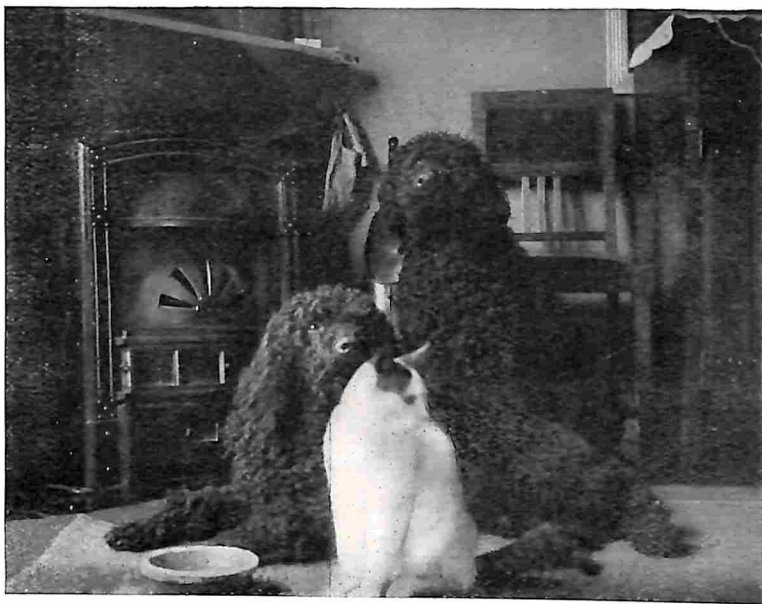
en ofschoon het hem zelf niet gauw te wild toegaat, is dit wel angstaanjagend, door al het lawaai, dat de kinderen met hun lachen en Woola met zijn geagiteerd geblaf maken. Hij mengt er zich dan ook nooit in en loopt, als het pleit beslecht is, met langzame passen naar zijn vriend, strijkt met lijf en staart langs hem en speelt dan afzonderlijk nog even de eigen spelletjes. Dit spelen is een der belangrijkste bezigheden in hun dierenbestaan. En met menschenoogen bekeken levert het telkens kostelijke oogenblikken op, zelfs zoo, dat we

KONING EENOOG

er hartelijk om schateren moeten. Een wandeling, waarbij door de honden geen stokken en steenen worden aangedragen, is geen wandeling. Heeft het langdurig geregerd en staan er overal plassen en hier en daar volle goten, dan zal Woola, die al wat bezadigd begint te worden, ze wel vermijden, maar Baaike plast door alle water expres heen, gaat op een holletje door halve slooten, z'n staart als een vlaggestok met wapperende wimpel in de lucht. Roep ik hem tot de orde — m'n schoone gang! — dan kijkt hij schuin onderuit, kwispelt en gehoorzaamt lekker niet. Het plassen van 't water is te fijn. M'n prullemant met veel papiersnippen levert altijd genot op. Er is een speciaal soort bordpapier, wat lekker schijnt om op te kauwen. 't Lijkt of ze het mekaar vertellen: „Er is weer wat goeds weggegooid.” Om beurten duikt een zwarte krulleskop in de papiermand en het spel kan beginnen, zoodra één wat vindt en de ander niets heeft. Uitdagen en najagen. Het resultaat is altijd, dat ze ieder op een helft liggen te kauwen. Flip kan dit alles niet begrijpen, hem inetresseert alleen krakend papier, bij voorkeur kranten. Een poot ertusschen, de kop eronder.

tenslotte is alleen de heftig slingerende staart nog te zien. Een reden voor Baaike om er even in te happen, wat het spel direct een andere wending geeft. De krant dient als fort om een ver-

NA HET SPEL

dediging en aanval voor te bereiden, niet langer als schuilhoek van denkbeeldige vijanden. De kinderen kunnen ademloos deze spelletjes volgen, het is een gratis voorstelling, die altijd weer hun aandacht volledig in beslag neemt. Vaak spelen ze mee, dikwijls zijn ze alleen toeschouwer. Of er geen nadeelen verbonden zijn aan het houden van dieren? Zeker: men is vanzelfsprekend meer gebonden en moet nooit vergeten, dat dieren een geregelde verzorging noodig hebben om gezond en vooral schoon te blijven, wat uit hygiënisch oogpunt volstrekt noodzakelijk is. Maar deze bezwaren zijn gering in verhouding tot het belangrijke voordeel: kinderen leeren door

vriendschap van deze dieren kennen, het gemeenschappelijke spel en strikte rechtvaardigheid.

GAMBETTA, de beroemde Fransche minister-president na 1870, was door zijn vroeger leven gedwongen dikwijls een gemengd gezelschap te ontvangen, dat niet altijd overeenkwam met den smaak der nieuwe vrienden, die Gambetta voor zich poogde te winnen. Op zekeren dag nam aan het déjeuner bij hem een hooggeplaatst ingenieur deel, die bij het afscheid nemen niet nalaten kon, op te merken: „Ik dacht een oogenroovers!” — Zuchtend antwoordde Gambetta: „Ach, waren het er maar veertig!”

Granada, Spaansche vreemdelingenstad

DOOR WILLY VAN DER TAK

(Slot van het nr. van 15 Dec.)

EN in Granada concentreert zich dus het centrum van het vreemdelingen-„bedrijf” om het Alhambra en het Generalife. De Calle de Gomerez, nauw, steil oplopend straatje, dat naar de omliggende tuinen leidt, is vol met kleine winkeltjes, waar men tegen veel te hooge prijzen al die diverse dingen kan krijgen, die men in het buitenland als „typisch Spaansch” pleegt te propageeren: Spaansche shawls, groote Spaansche haarkammen, kanten Spaansche mantilla's; een paar antiquairtjes ontbreken natuurlijk evenmin. Aan de deuren staan de Spaansche schoonen shawls te borduren of mantilla's door te stoppen; die Calle de Gomerez is een ware straat der beproevingen en gering is dan ook het aantal vreemdelingen, dat haar ten einde brengt zonder er één of meer veeren te laten! Daarmee is het echter nog lang niet uit. Om en voor het Alhambra wemelt het van gidsen, wier vasthoudendheid geen grenzen kent; zij laten u voor twee peseta's het Alhambra zien — doe er nog een peseta bij en wij toonen u het gansche Generalife — maak er vier van en wij zijn ook dezen middag tot uw beschikking, en leiden u rond door het Albaicin, het oude Moorenkwartier, en door de zigeunerbuurt, waar de gitana's voor u dansen zullen! Van alle kanten worden u briefkaarten, boekjes met foto's en reproducties naar verschrikkelijk leelijke schilderijen en aquarellen aangeboden; in de poort, die toegang geeft tot het Alhambra zit een oude en schilderachtige Spanjool met groote witte snorren en tokkelt melancholieke Spaansche melodieën op een vrijwel klanklooze gitaar. Ach arme vreemdeling! De druk is te groot en natuurlijk bezwijkt ge, en terwijl ge bezwijkt, hebt ge het land, en besluit onmiddellijk een anderen keer terug te komen en het nog eens op uw eigen wijze over te doen zonder een gids. ☞ De weg van het Alhambra naar het Generalife, waarlangs de Engelschen, met hun oog voor de allerbeste plekjes en hun gewoonte om in het buitenland steeds zooveel mogelijk het gezelschap van hun landslieden te zoeken, een paar propere en typisch Engelsche hotels hebben gezet, is meestentijds ook al weer geplaveid met beproevingen, waartegen geen goede voornemens bestand zijn: een stuk of wat zigeunerinnen, kleurig en veel te mooi aangedaan, zwerven er den ganschen dag rond en bieden ieder vreemdeling met veel romantische gebaren aan hem de toekomst te voorspellen. In de stille uren

lingen ingestelde en absoluut onechte demonstratie van „Spaansche zigeunerromantiek” is in Granada het betreurenswaardigste gedeelte van de heele vreemdelingenexploitatie. Gidsen, briefkaartenverkoopers, gitaar-spelende oude heeren, nu ja, het is een noodzakelijk kwaad, want velen willen niet zonder gids, de meesten zijn niet gelukkig zonder briefkaarten, en waarom zou een mensch niet een paar centimos over hebben voor een werkelijk ijverig tokkelenden ouden man, of hij nu een Spanjaard of een Hollander is? Maar de „Kitsch” van die waarzeggende zigeunerinnen bij het Washington Irving- en het Romahotel achter het Alhambra is nog maar kinderspel bij de wijze, waarop men ter wille van de vreemdelingen de zigeunerbuurt op den Sacro Monte schuin tegenover het Alhambra bedorven heeft. Merkwaardig is ze genoeg, al verdient ze den naam van zigeunerbuurt niet heelemaal — de helft van de „zigeuners” die er wonen, zijn rasechte Spanjaarden —: ze bestaat namelijk voor het grootste gedeelte uit hetzelfde soort rotswoningen, waaruit in de omgeving van Almeria nog heele dorpen bestaan! Diep in de rots uitgehouwen zijn de huizen en slechts kleine, witgepleisterde bouwsels van planken en stuuk schutten ze aan den voorkant af. De heele Sacro Monte van Granada is op die manier met „cueva's” bezet; als witte vogels hangen de gepleisterde voorgevels in steeds hooger klimmende rijen tegen de rotsen aan; de smalle, slordige paadjes, die er voor langs loopen, zijn aan de zijde van de steile helling naar beneden afgezet door een hoogen muur en overal tusschen de huizen, langs de klimmende paadjes, groeien de groengrijze cactussen manshoog. Wat er hier aan Spaansche families, aan niet op vreemdelingen ingestelde zigeuners woont, is echt genoeg; maar in een paar van de beste woningen hebben zich twee zigeunerdanstroepen gevestigd, beide onder leiding van een romantischen impressario met een grooten flambarb en schilderachtigen Spaanschen haarsnit. Den ganschen dag loopen de gitana's in hun goedkoope, namaak-Spaansche gewaden, met geschilderde Spaansche krullen op wangen en voorhoofd, voor hun deuren op en neer, en bieden den vreemdeling tegen fabelachtige prijzen een „baile”, een danspartij aan. Geen voorbijganger laten ze met rust: met een formidabel geschetter en gekakel schieten ze op iederen gegadigde af, en overtuigen hem vast met verleidelijk gelonk en „Spaansche” dansposes van de onvergelykelijke kwaliteit van hun prestaties. In werkelijkheid schijnen die echter niet bijster groot te zijn, en waarschijnlijk is dat ook in het minst niet de bedoeling;

STRAATJE IN HET ALBAICIN TE GRANADA

posteerden ze zich op het trottoir onder de boomen en lijken wel een troepje bonte kakelende papegaaien: de schaduw van de waaierende boomen dansen onophoudelijk over hen heen en weer, en hoewel de namaak er duimen dik op ligt, bieden ze een kostelijk schouwspel met hun felle kleeren, hun donkere gezichten, hun zwart haar en hun groote, gulzige, brutale oogen. ☞ Die volkomen op vreemde

lingen ingestelde en absoluut onechte demonstratie van „Spaansche zigeunerromantiek” is in Granada het betreurenswaardigste gedeelte van de heele vreemdelingenexploitatie. Gidsen, briefkaartenverkoopers, gitaar-spelende oude heeren, nu ja, het is een noodzakelijk kwaad, want velen willen niet zonder gids, de meesten zijn niet gelukkig zonder briefkaarten, en waarom zou een mensch niet een paar centimos over hebben voor een werkelijk ijverig tokkelenden ouden man, of hij nu een Spanjaard of een Hollander is? Maar de „Kitsch” van die waarzeggende zigeunerinnen bij het Washington Irving- en het Romahotel achter het Alhambra is nog maar kinderspel bij de wijze, waarop men ter wille van de vreemdelingen de zigeunerbuurt op den Sacro Monte schuin tegenover het Alhambra bedorven heeft. Merkwaardig is ze genoeg, al verdient ze den naam van zigeunerbuurt niet heelemaal — de helft van de „zigeuners” die er wonen, zijn rasechte Spanjaarden —: ze bestaat namelijk voor het grootste gedeelte uit hetzelfde soort rotswoningen, waaruit in de omgeving van Almeria nog heele dorpen bestaan! Diep in de rots uitgehouwen zijn de huizen en slechts kleine, witgepleisterde bouwsels van planken en stuuk schutten ze aan den voorkant af. De heele Sacro Monte van Granada is op die manier met „cueva's” bezet; als witte vogels hangen de gepleisterde voorgevels in steeds hooger klimmende rijen tegen de rotsen aan; de smalle, slordige paadjes, die er voor langs loopen, zijn aan de zijde van de steile helling naar beneden afgezet door een hoogen muur en overal tusschen de huizen, langs de klimmende paadjes, groeien de groengrijze cactussen manshoog. Wat er hier aan Spaansche families, aan niet op vreemdelingen ingestelde zigeuners woont, is echt genoeg; maar in een paar van de beste woningen hebben zich twee zigeunerdanstroepen gevestigd, beide onder leiding van een romantischen impressario met een grooten flambarb en schilderachtigen Spaanschen haarsnit. Den ganschen dag loopen de gitana's in hun goedkoope, namaak-Spaansche gewaden, met geschilderde Spaansche krullen op wangen en voorhoofd, voor hun deuren op en neer, en bieden den vreemdeling tegen fabelachtige prijzen een „baile”, een danspartij aan. Geen voorbijganger laten ze met rust: met een formidabel geschetter en gekakel schieten ze op iederen gegadigde af, en overtuigen hem vast met verleidelijk gelonk en „Spaansche” dansposes van de onvergelykelijke kwaliteit van hun prestaties. In werkelijkheid schijnen die echter niet bijster groot te zijn, en waarschijnlijk is dat ook in het minst niet de bedoeling;

Foto W. de Graaf
SPAANSCH ZIGEUNERMEISJE VAN EEN DER DANSTROEPEN OP DEN SACRO MONTE

Foto W. de Graaf

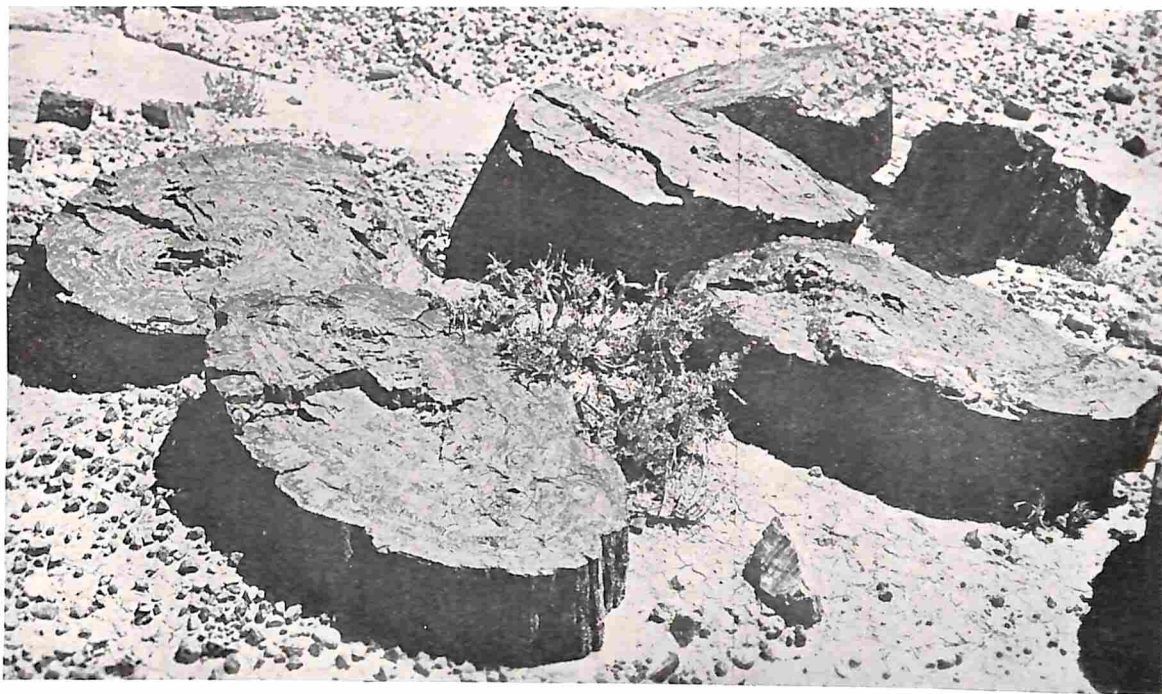
STRAATJE IN HET ALBAICIN TE GRANADA.
OP DEN HEUVEL HET ALHAMBRA

daarbij bovendien nog de kostelijke oogenschitteringen, de elegante, vleiende houdinkjes, die hummels van nog geen drie, vier jaar van de gitana's hebben afgekeken om hun verzoeken meer kracht bij te zetten! Daar op den Sacro Monte verstaan peuters van onder de vijf de kunst van den flirt beter dan Noorderlingen het in een heel leven leeren — en de slachtoffers, die verteederd en vermaakt offeren „por una torta” zijn dan ook talloos. ☼ Tot zelfs in het naast de zigeunerbuurt gelegen Albaicin, het oude Moorenkwartier, uit zich de invloed van het vreemdelingenbedrijf in de zigeunerbuurt in bedelarij, vooral van kinderen. De ouders sturen ze er waarschijnlijk op uit, net als in Italië — den hemel zij dank is Granada de eenige stad in Spanje, waar het op zoo uitgebreide schaal voorkomt: de Spanjaard heeft over het algemeen veel te veel zelfrespect en gevoel van eigenwaarde voor dergelijke dingen. ☼ Maar intusschen is het een feit, dat vooral dit gedeelte van Granada's vreemdelingenexploitatie betreurenswaardig is. Loonend schijnt het genoeg te zijn, en zoo houden vreemdelingen zelf een bedrijf in het

concludeeren van niet... ☼ Hoogelijk amusant is het overigens om te zien, hoe in die heele zigeunerbuurt de kinderen zich geïnspireerd hebben op de manier van optreden van de dans troepen. Bedelen geen gebrek; en achterna-loopen onder een voortdurend gefleem van „mi regale” — tracteer me — en „una peseta por una torta” — een peseta voor wat lekkers — zonder einde; maar zie

leven, dat alleen opgezet is met de bedoeling om hen in hun verkeerde denkbelden over „Spaansche romantiek” te stijven. Er leeft in Spanje, in Granada zelf, genoeg echte romantiek: de vreemdeling kan er genoeg van zijn droomen over Spanje verwezenlijkt zien, zonder dat men nu juist de droomen voor hem hoeft te enscèneeren, die bedrog zijn. ☼ Want ziet over het algemeen de vreemdeling wel genoeg van het echte, Granada? Beleef hij het Alhambra, het Generalife, de prachtige kathedraal wel genoeg zonder gidsen, die hem misschien wetenswaardigs genoeg zullen kunnen vertellen, maar die ten slotte wanhopige stemmingbedervers zijn? En afgezien daarvan — kent hij iets van het Granada van allen dag, het gewone, huidige Granada? Het is een stad, die één van de boeiende, levende Spaansche steden bij uitnemendheid is: Granada leeft als een vitale, jonge schoone, die zich om het feit, dat zij roemruchte voorouders bezit, weinig bekommert. ☼ Het leven van allen dag is er een verrukkelijk schouwspel. Het nieuwe gedeelte van de stad is ruim gebouwd, en in de moderne, breede straten heerscht van den vroegen ochtend tot laat in den nacht een oorverdoovend lawaai van rinkelende trams, toeterende auto's, schreeuwende mensen, balkende ezeltjes: de Spanjaard is een levendig mensch en hij houdt van lawaai. De auto's zijn over het algemeen luxueus en nieuw, en de ezeltjes dikwijls verfomfaaid en oud: ook dat is kenmerkend voor Spanje: de Spanjaard, houdt van uitersten. Granada heeft ettelijke tramlijnen, en de trams zien er voorbeeldig uit; maar het gebeurt herhaaldelijk, dat de tram een paar minuten of een kwartier lang zijn rit moet onderbreken voor een paar ezeltjes, die plotseling niet verder willen, of voor den Spaanschen „melkboer” met zijn reusachtigen troep zwarte geiten, die bezig is door één van de drukke verkeersstraten te trekken! Men kan er moderne taxi's en ouderwetsche bakjes met koetsier en paard te kust en te keur krijgen: de Spanjaarden geven de voorkeur aan de bakjes en de vreemdelingen prefereeren de taxi's, waarschijnlijk niet wetende, dat de taxichauffeurs in Granada van het warme klimaat een deugd maken, en in hun eigen wagens plegen te overnachten aan den kant van den rijweg! ☼ Boemelen, lanterfantanten in Granada is een heerlijk bedrijf, vooral omdat de Spanjaard zelf de kunst van het lanterfantanten zoo tot in de puntjes verstaat. Langs de trottoirs staan zij den lieven dag lang de praten, sigaretten te rollen en de aardige meisjes na te lachen. In de café's is het een onophoudelijk va et vient, van mannen hoofdzakelijk. Krantenverkoopers schreeuwen: op de straat-hoeken verdringen zich de toeschouwers om de kleine loterijtjes, waar men voor een paar centimos een kleine kans heeft een formidabele hoeveelheid zoetigheden van allerlei soort te winnen. ☼ Ter weerszijden van de groote straten neemt het leven een ander aspect aan, vooral in het Zuidelijk gedeelte, waar de wegen leeg en blakend in de gloeiende zon liggen. Granada heeft een paar plaatselijke industrieën, waarin voor weinig geld hard werk wordt verricht, en die grootendeels in bedompte ruimten in dit gedeelte worden uitgeoefend:

zag een vreemdeling wel ooit de handweverijen, waar de prachtige wollen kleeden en gordijnen worden gemaakt, die in dit gedeelte van Spanje worden gebruikt om de deuropeningen af te sluiten? — De straten zijn hier nog niet eens bestraat of geplaveid, maar van verhard zand met groote kuilen en gaten erin; kijkt men over de lage, witgepleisterde huisjes heen, dan ziet men in de verte de sneeuwtoppen van de Sierra Nevada blinken. ☼ Niet alleen hier vandaan, maar uit alle mogelijke onverwachte hoeken van de stad ziet men hun ronde besneeuwde bergruggen, „Hills like white elephants”: inderdaad als een lange optocht van machtige zonbeschenen witte-olifantenruggen lijken ze inderdaad in de verte voorbij te trekken, en wie niet gezworven heeft door Granada en overal

DE VERSTEENDE Wouden VAN ARIZONA. GROEP VAN KORTE ELLIPTISCHE SCHIJVEN
VERSTEENDE BOOMSTAM IN RAINBOW FOREST

waar hij kwam die eeuwige optocht in het verre Zuiden heeft zien liggen, die weet niet, wat een suggestieve kracht er van die verre, witte bergen uitgaat, en hoe zeer Granada gedomineerd wordt door de aanwezigheid van die eeuwige sneeuwtoppen van de Sierra Nevada. Stil, ongerept, blank en eeuwig: aan hun voet ligt op zijn drie heuvelen Granada. ☼ Dat is de machtigste indruk, dien Granada den vreemdeling mee kan geven, en tegen welks schoonheid geen valsche romantiek of onwaarachtigheid stand houdt, een indruk, die onvergetelijk is: die stad, met al haar rijkdom, al haar pracht, al haar lieflijkheid, en daarachter, zonbeschenen, de eeuwigheid!

DE VERSTEENDE WOUDEN VAN ARIZONA

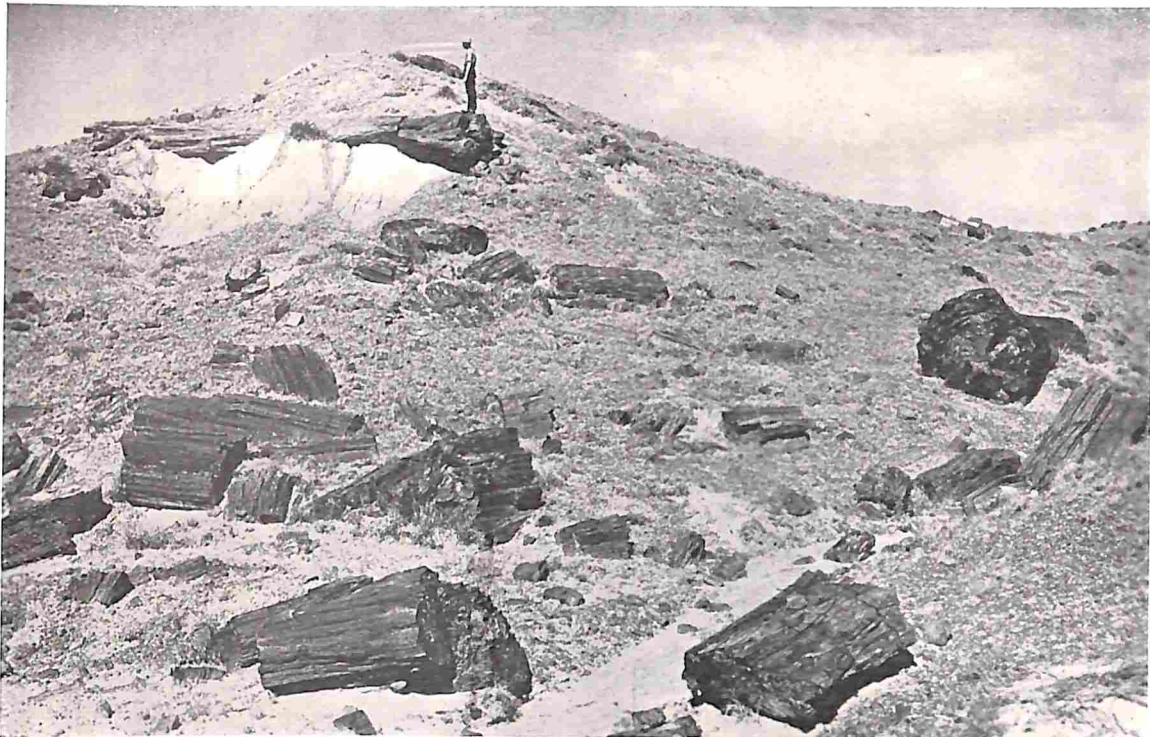
DOOR P. VAN DER LIJN

WIE van de wonderlijke natuurverschijnselen van het Yellowstone National Park of van de geweldige en woeste schoonheid van het Grand Canyon National Park heeft genoten, verzuimt in den regel niet, daarbij ook nog het wonder van de versteende wouden van Arizona te gaan beleven. ☼ 't Is ook maar een oponthoud van één dag in Adamana, gelegen aan de Santa-Fé-lijn van San Francisco naar Chicago, dus in de route. ☼ Het gebied, waarheen de auto-tocht voert à raison van 3 riksen de persoon, ligt bezuiden Adamana, beslaat een oppervlakte van bijna 15000 H.A. en is dus iets kleiner dan de Haarlemmermeer, die ruim 18000 H.A. groot is. ☼ Bij proclamatie van 8 Juni 1906 werd

het door President Theodore Roosevelt tot National Park verklaard, zoodat de Vereenigde Staten voor zich den eigendom en het beheer verzekerden en vervreemding werd uitgesloten. Dit laatste was zeer noodig, want zeer veel mooie stukken versteend hout waren al verhuisd naar particuliere verzamelingen, terwijl men met vrachtauto's begon in 't groot te sleepen, voor musea en slijperijen. ☼ De gehamsterde voorraad is blijkbaar nog voldoende om de shops tot honderden mijlen in den omtrek van gepolijst materiaal te voorzien. Thans zijn echter hoge boeten gesteld op het meenemen van zelfs het kleinste stukje, en volgens de controleurs wordt daaraan streng de hand gehouden. ☼ Men waakt dus wel voor het behoud van het Natuurmonument, dat feitelijk bestaat uit woestijnen: zandige, steenige landschappen, waar haast niets groeit en allermint een bosch is te vinden! We trekken dus de woestijn in! Maar welk een woestijn! Al spoedig ontwaren we een liggenden boomstam in stukken gebroken en staan we op een tapijt van scherpkantige stukjes gesteente in de bontste kleuren, vooral in bruin, rood, rose, blauw en grijs, alsof eenige veelkleurige serviezen in scherven zijn gevallen. ☼ Onwillekeurig raapt ge van die mooie, bonte steentjes er eenige op, wat niet verboden is. ☼ Men streelt ze op de hand, en namen komen in den geest uit den juwelierswinkel: achaa, opaal, jaspis, onyx. Juist, op al die gesteenten gelijkt de steenstof, een kiezelverbinding, die mineralogisch den naam van chalcedoon draagt. ☼ Heele stamschijven en stammen

liggen daar, die uit dezelfde materie bestaan: en dat is nu één van de wonderen: hoe is 't mogelijk, dat deze boomstammen in chalcedoon veranderden? ☼ Er liggen alleen gevelde stammen, en dat dit boomstammen zijn geweest, betwijfelt niemand, daarvoor spreken de vormen te duidelijk en zijn de wortelstompen en vertakkingen getuigen, terwijl overal op de dwarsdoorsneden de houtstructuur goed zichtbaar is (zie de foto met de stamschijven op de vorige bladz.). ☼ Opvallend is 't, zoo weinig stammen in hun geheel zijn gebleven, en zoo vele in stukken en schijven zijn verdeeld of geheel zijn vergruizeld. Zie hier ook de foto met den langen stam in mooten op den heuvel in het zand. ☼ Geheel gave stammen liggen er niet, want bij onderzoek blijken ook deze vele dwarse scheuren te hebben, welke er op wijzen, dat misschien na enkele tientallen jaren reeds een overdwarse klieving zal volgen. Immers als water in de nauwe scheuren bevroest, zal het meer plaats innemende ijs deze ietwat verwijden en verdiepen, tot eindelijk de spleten geheel doorloopen en ook deze stammen weer in mooten zijn verdeeld. ☼ Bij de zeldzame stukken versteend hout, die wij in onze grintgroeven of op onze heidevelden vinden, merken we eenzelfde verschijnsel op: gemakkelijk splijten dwars door de lange nerven heen. Nog korter bij huis: hoe heerlijk gemakkelijk splijten de rauwe worteltjes tusschen onze tanden in schijfjes. Splijting in de lengte gelukt lang zoo gemakkelijk

niet, tenzij langs den omtrek van de gele kern. ☼ Aan de gemakkelijke overdwarse klieving danken de musea de prachtige stamschijven, soms niet dikker dan enkele centimeters. Deze zijn alle fraaigepolijst, wat, gezien de groote hardheid van het materiaal, een zeer tijdroovend werk is. Hierdoor krijgt het den bekenden glasglans, welke een doorkijk vergunt in het gesteente tot een diepte van

BLOOTGELEGDE VERSTEENDE STAM NABIJ DEN HEUVELTOP EN TALRIJKE STUKKEN OP DEN VOORGROND BIJ HET MUSEUM RAINBOW FOREST

een tiende mm of meer. ☼ Tot het bekijken van het gesteente onder het mikroskoop moet men dat bovenste laagje juist hebben; daartoe slijpt men de steenstukjes zoo dun af als vloeipapier en polijst ze, totdat ze heel gemakkelijk het licht doorlaten. ☼ Onder het mikroskoop beschouwd met doorvallend licht blijken nu verreweg de meeste slijpplaatjes van de Versteende Wouden een houtstructuur te vertoonen, welke veel overeenkomst heeft met die van de Araucaria excelsa, de Norfolk Island pine, waarvan we hier en daar op buitenplaatsen nog jonge grofschubbige exemplaren vinden. ☼ Dr. F. H. Knowlton aarzelde niet, de boomsoort een nauwe verwantschap met deze toe te kennen en doopte ze met den naam Araucarioxylon Arizonicum. ☼ Enkele slijpplaatjes toonden overeenkomst met de structuur van wilgenhout en enkele andere met het hout van den katoenboom. ☼ De groote massa is echter Araucarioxylon, een vroegere boomsoort, die altijd groen was, breede, vlakke naalden droeg en kegelbessen voortbracht. ☼ Sommige hadden een dikte van 2 à 3 meter en een hoogte van 60 meter. De z.g. Achaatbrug is nog een stam van 30 meter zonder topeinde, terwijl de dikte een meter bedraagt. Het imposante is hiervan echter weggenomen, nu men sinds een paar jaar een betonnen balk onder den op vele plaatsen dwars gescheurden stam heeft gelegd. ☼ Jammer, hij lag er zoo schilderachtig over een met struiken en boomen begroeide kloof, een enkele groene oase in de woestijnen. ☼ Woestijnen, ja men telt vier gebieden met bijeen

liggende versteende stammen; het vierde heet gewoonlijk Rainbow Forest, het Regenboogbosch, om de groote kleurwisseling in het bodemmateriaal. ☼ Maar, we hebben nog het wonder van het steen worden niet verklaard; wel weten we het begin, den houten boom, en ook het eind, den steenen stam. Maar daartusschen valt de diagenese, de steenwording. ☼ En deze is een groot wonder. Immers is een kiezelverbinding, siliciumdioxide, in het nog niet verrotte hout gedrongen en heeft de cellen volkomen vervangen, d.w.z. de fijne celwanden van houtstof werden in precies denzelfden vorm herbouwd van het harde kiezelzuur, dat we in 't algemeen chalcedoon noemen, maar in bijzondere gevallen carneool (geelrood), chrysopraas (appelgroen), heliotroop (groen met roode puntjes), achaaat (bruinrood). ☼ Soms is het hout vervangen door opaal, is dan wat minder hard dan bij verkiezeling tot chalcedoon, maar heeft een melkwitte kleur en eenigen parelmoerglans; het fraaie kleurspel zoowel als de schittering van echte opaal ontbreekt evenwel. ☼ Aan al deze kleurtjes moet men niet te groote beteekenis hechten, daar uiterst geringe hoeveelheden ijzer en mangaan, afzonderlijk of in combinatie, reeds de bovengenoemde kleurverschillen in 't leven roepen, zonder dat de materie in wezen iets verandert, wat het best blijkt uit het soortelijk gewicht, dat bijna altijd 2.60 is. ☼ De blauwe chalcedoon overheerscht in het meest zuidelijke woud, het Blue Forest; in het Rainbow Forest vindt men alle kleuren dooreen, in het First en Second Forest treden bruinrood en grijs overwegend op in de bodembekleding. ☼ Nergens ter wereld vindt men zulk een kleurenrijkdom op den bodem, een veelkleurig tapijt gelijk, niet alleen door de boomfragmenten, maar ook door de kleurige zand- en kleilagen, waarover straks. ☼ In de diagenese is niettegenstaande het onderzoek nog veel duisters. Ook is het nog niet duidelijk, vanwaar de groote massa's kiezelzuur zijn gekomen, welke het hout vervangen. Men neemt aan, dat heete bronnen en vulkanen in de streek der Petrified Forests deze materie hebben geleverd. ☼ Strikt noodig blijkt dit niet volgens de onderzoekingen van Mielecke. ☼ Wij denken ons het proces van silicificatie in veel te grof formaat en veel te snel tempo. Zoo iets als een doortrekking van een spons met water. Maar in den bodem circuleeren overal onmeetbare beetjes kiezelzuur, die celletje na celletje langzaam opvullen, totdat na duizenden of miljoenen jaren een geheel voorwerp is verkiezeld. ☼ Volumineuze verkiezelingen als de meterdikke stammen in de woestijnen van Arizona zijn dan zeker wel zeer oud, ettelijke miljoenen jaren. ☼ Ongerekend den benodigden tijd voor de versteening, maar op grond van den bouw der boomen, de vergezellende aardlagen en deszelfs fossielen zijn de geologen tot de zekerheid gekomen, dat de Arizoonsche boomen zijn gegroeid in de Triasperiode, die stellig 50 miljoen jaren achter ons ligt. Ter herinnering diene, dat na de Trias kwamen: Jura, Krijt, Tertiair en Kwartair. ☼ Resten van Cycadeëen, boomvarens en reuzepaardestaarten geven aanwijzing omtrent het vochtige, warme klimaat in de Triassische periode, waaruit we tevens de geweldige ontwikkeling van de Arizoonsche araucaria kunnen verklaren, tenzij we dezen moeten beschouwen als den sterksten vertegenwoordiger en langst overlevende van de araucariafamilie uit de voorafgaande Perm-periode. ☼ De formatie waarin de versteende boomen thans liggen, is de ruïne van een lagenpak, dat zich in de Trias enkele honderden meters hoger dan thans boven zee verhief. Een extensieve verweering heeft er veel later de bovenliggende lagen van verwijderd. Vlakke zandsteenlagen komen hier en daar uit de puinhellingen kijken, kleiduïnachtige landschappen, zandstuivingen en grintvloeren maken het geheel tot een echt woestijngebied. ☼ Wonderlijk voor Nederlandsche oogen is die klei van bijna hemelsblauwe en purperen kleur. Veelal goed en duidelijk gelaagd, accentueeren witte en blauwe banden nog de purperen lagenpakken. 't Lijkt ongelooflijk mooi, vooral bij dalende zon; men wordt

niet moe van 't kijken en zou graag een lagenpakje over willen brengen in zijn rotstuin. ☼ De zandsteenkoppen uit de zandlagen stekend, z.g. mesas, zijn wat harder dan de rest, bieden langer weerstand aan de verweering, maar flatteeren door de felroode kleur weer het landschap, dat verre van eentonig, veeleer een lust der oogen is. Men vraagt zich af, of die boomen aan onze voeten zijn gegroeid of van elders hier zijn gebracht, een probleem waar de Amerikaansche geologen hun hoofden moe over hebben gepeinsd. Van de verschillende meeningen is de meest aannemelijke: deponeering door middel van rivieren en herkomst van mijlen ver groeiende bosschen. ☼ Het ontbreken van takken pleit voor dit transport, maar de conserveering van het hout is daarmee moeilijk overeenstemming te brengen; bij het verkiezelen waren ze nog gaaf, blijkens den tegenwoordigen vorm. ☼ Anderen meenen, dat de boomen liggen, waar ze zijn gegroeid. Moeten we niet aannemen, dat de boomen slachtoffers zijn geworden van een natuurverschijnsel, een orkaan uit het noorden? Was de landstreek dalende, kwamen de boomen in den modder te staan, zoodat ze stikten en een prooi werden van den storm? ☼ In elk geval zijn de boomen in lateren tijd door zand- en kleilagen bedekt, honderden meters dik en zonk dit heele gebied beneden den zeespiegel. De daling zette zich door Jura- en Krijtperiode voort, maar in het Tertiair begon de ver-

rijzing van het gebied en de verharding der klei- en zandlagen tot leisteen en zandsteen, welke in onzen tijd weer worden afgebroken, zoodat de begraven boomen bloot komen.

EEN STER VAN BETLEHEM TER HOOGTE VAN ONGEVEER 1½ METER

De ster van Betlehem (Slot van bladz. 615)

DAAROM licht, licht en nog eens licht. De bloeitijd is ook nogal verschillend, wat in verband staat met stektijd en standplaats. Over het algemeen begint de bloei reeds in Juli, om eerst eind November te eindigen. Tijdens den bloei en vlak voor den bloei moeten we veel water geven. Hoeveel is nooit te zeggen, want hangt ze voor een Zuidvenster, dan mag men zeker wel 3 à 4 maal per dag gieten, hangt ze daarentegen voor een Noordvenster dan zal éénmaal per dag voldoende zijn. De uitgebloeide bloempjes knippen we er geregeld uit, waardoor we den bloei aanmerkelijk verlengen. ☼ De behandeling na den bloei wordt ook al weer heel verschillend toegepast,

want de een snijdt zijn planten direct na den bloei kort of tot op de helft terug, en de ander doet dit pas in het voorjaar. Volgens ons bereikt men de beste resultaten door direct na den bloei kort terug te snoeien, liefst tot op den potrand. ☼ De aldus behandelde planten moet men in den winter vooral niet te warm zetten, een even vorstvrij vertrek en een lichte standplaats is het beste. De potgrond moet den geheelen winter aan den drogen kant zijn, is de aarde droog, dan kunnen ze zelfs eenige vorst verdragen. ☼ Tegen Maart begint men dan weer geleidelijk meer water te geven, en zoodoorgewoont te verpotten. Indien men de planten in den groeitijd steeds goed voedt, is een jaarlijksche verpotting niet noodig. Als grondmengsel gebruiken we bladaarde, vermengd met ouden koemest, wat klei en scherp zand, trouwens dat mengsel komt er niet zoo precies op aan, als we in den groeitijd maar om de veertien dagen wat vloeimest geven. ☼ De vermeerdering geschiedt door scheuren en stekken; scheuren wordt echter bijna niet toegepast. Men kan zoowel in het voorjaar als in het najaar stekken; de eerste beginnen in den herfst, de laatste reeds in Juli te bloeien. Men neemt stekjes ter lengte van 8 à 10 cm, die men in kleine potjes met zandige aarde steekt, welke men de eerste dagen wel in het licht, maar uit de zon houdt. Zoo gauw ze wortels hebben, verpotten in grootere potten. Hoewel jonge planten reeds het eerste jaar bloeien, zijn twee- of driejarige planten wel op hun mooist. ☼ De hier bijbehorende foto werd ons door een der lezers gezonden, waar we zeer dankbaar voor zijn. ☼ Hulde voor zulk een cultuur!